

<http://www.aish.co.il/h/pur/b/48869887.html>

מגילת אסתר – סיבוב בסחרחרת האלוקית

מאת רנית אברמוביץ

חז"ל משאים אותם בפיחשיהם על המגילה, למסע בן עשר שנים על סחרחרת ההיסטוריה. סיפור המגילה שמתחיל בתמעה איטית, הולך וצובר תאוצה ככל שהעלילה מתפתחת.

סיפור המגילה, כפי שלמדתי להכיר בילדותי, היה "סיפור ילדים נחמד". כמו בכל האגדות: הרעים עושים הכול על מנת להציק, אבל את הטובים בתמימותם מלווה המזל הטוב, עד שבסופו של דבר הצייד מוציא את כיפה אדומה מבטן הזאב ואילו את הזאב שולח לעולם שכולו טוב (וכך מציל גם את כל הקרבנות הפוטנציאליים שלו בעתיד). ובמקרה שלנו – קל להבין – מרדכי ניצל מחבל התליה ואילו המן זוכה להתנדנד בגובה חמישים אמה, והיהודים נושמים לרווחה.

אך סיפור המגילה שונה בהרבה! המגילה כולה כתובה בשפה עשירה ומיוחדת, שפה שמגוללת בתוכה רבדים רבים נוספים של המציאות כפי שהייתה. מתוך שלל רמזים ומלים "חריגות" שהכניסו מרדכי ואסתר למגילה, חושפים בפנינו חז"ל סיפור מדהים ביופיו ובמורכבותו. סיפור שנכתב בהומור עדין ובגילויים מחצר המלוכה, וכל זאת בשפה הראויה לבני מלכים (מרדכי ואסתר היו מצאצאיו של שאול המלך). כך הצליחו כותבי המגילה להעביר את המסר המלא לדורות הבאים, מבלי לפגוע חס וחלילה במלכות אחשוורוש.

במאמר הבא, אפרוש רק רוברד **קטנטן** מתוך המגילה, בסיוע דברי חז"ל המובאים בתורה שבעל פה (משנה, גמרא ומדרש). רוברד המאפשר לנו לראות עין בעין, כיצד מצטרפים אירועים קטנים ושונים, חלקם נראים חשובים, וחלקם שוליים, למעגל ענק הסובב כסחרחרת. מעגל שנסגר בצורה מושלמת, וכל מה שצריך הוא זוג עיניים פקוחות בכדי להבחין במעגל הסובב ובאחד שניצב מעליו – ומסובב...

(ולסקרנים שבין הקוראים – קחו לידיכם מגילה מבוארת וצאו לחפירה ארכיאולוגית מרתקת במעמקיה).

עולים על הסחרחרת

"ויהי בימי אחשוורוש ... בשנת שלוש למלכותו ... עשה משתה לכל שריו ועבדיו ... ימים רבים, שמונים ומאת יום. ובמלאת הימים האלה, עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה ... משתה בחצר גינת המלך." (אסתר א', א-ה)

המגילה מתחילה בסגנון מזרחי כלשהו, מעין סיפורי אלף לילה ולילה. המלך הפרסי עורך נשף מפואר בשנת מלכותו השלישית - כלי זהב, בדים יקרים, שיש ואבני חן, מזג אויר קיצי, וגינות מלכות נרחבות... החינאות נמשכות ונמשכות יום אחר יום – מאה ושמונים יום (חצי שנה!). ענייני הממלכה זורמים על מי מנוחות, ולמלך והשרים שפע של זמן וכסף.

וכמו כל המלכים הטובים, אחשוורוש לא שוכח להזמין, לקראת סגירת האירועים, את כל העם לחגוג יחד איתו. אחשוורוש הוא מלך ליבראל ופולורליסט, הוא מכיר במגוון האוכלוסיות והדתות שנמצאות תחת שלטונו, ולכן הוא דואג לאפשר לכל אחד מבאי הנשף לשמור על מנהגיו:

"והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו, לעשות רצון איש ואיש." (אסתר א', ח)

כן, גם היהודים מוזמנים למסיבה. משגיחי כשרות מוזמנים להשגיח שהאוכל יוכן על פי כל מנהגי היהדות. גם יין מיוחד מובא, חתום בחותמת הכשרות המהודרת ביותר. העיקר שהיהודים יגיעו.

ומה רומזות המלים "כרצון איש ואיש"? חז"ל מגלים כי כבר בשלב זה מתחילות לפעול מאחורי הקלעים שתי דמויות בעלות דעות מנוגדות לחלוטין:

הדמות הראשונה: "איש צר ואוייב" – הוא המן - משתדל בכל כוחו להביא את היהודים למשתה. הוא יודע ומבין שמתוך שיתחילו לאכול ולשתות יחד עם כולם, הם יגיעו למצב של בלבול ושמחה, אשר יוביל אותם לעבירות שונות – החל באוכל ובשתייה, וכלה בתועבות אחרות.

והדמות השנייה: "איש יהודי" – הוא מרדכי – מאנשי הסנהדרין, ומגדולי המנהיגים היהודים באותה תקופה, אשר פועל מנגד לשכנע את בני עמו להימנע מסעודת אחשוורוש, מאותה סיבה בדיוק.

ובני העם היהודי – חלוקים בדעותיהם – הרי יהיה זה בלתי מוכבד שלא להיענות להזמנה המלכותית, במיוחד שהמלך כל כך משתדל... המלך עלול לכעוס, ומי יודע מה יקרה אז (ליבראל או לא, לא חסרים עמודי תליה בשושן).

בסופו של דבר, מרבית הציבור אכן הולך למשתה, ונופל בפח...

הסחרחרת מתחילה להסתובב לאט... לאט

"ותילקח אסתר אל המלך אחשוורוש אל בית מלכותו בחודש העשירי, הוא חודש טבת, בשנת שבע למלכותו" (אסתר ב', ט"ז)

ארבע שנים חולפות מאז אותו משתה, עד ליום שבו הופכת אסתר למלכה. ואסתר, הרי היא ביתו המאומצת של מרדכי.

אסתר מסתירה היטב את מוצאה, ואת קרבתה למרדכי, ומבקשת מהמלך להושיב בשער העיר איש צדיק כפי שנהגו שליטים אחרים – ובתור שכזה (לא יהודי, אלא צדיק) היא מציעה את מרדכי.

השרים ומשרתי המלך כועסים על שהמלך בחר באסופית בתור מלכה (הם אינם יודעים שהיא באה מזרע מלוכה), בעוד שמאם בקרובותיהן השונות. מסיבה זו מחליטים שניים מהסריסים להתנקש בחיי אחשוורוש.

מרדכי, כמו כל חברי הסנהדרין, בקיא בשבעים לשונות, וכך הוא גם מבין את השיחה שמתנהלת בטורסית. הוא מספר על הקשר שנרקם לאסתר, שמעבירה את הדברים אל המלך. המזימה נחשפת, השניים זוכים לעלות על הגרדום, והדברים נכתבים בספר הזיכרונות המלכותי.

סוסים עולים וסוסים יורדים

"וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו... ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש, עם מרדכי. בחודש הראשון, הוא חודש ניסן, בשנת שתיים עשרה למלך אחשוורוש, הפיל פור, הוא הגורל..." (אסתר ג', ה-ז)

המן עולה ומתנשא מעלה מעלה. כולם משתחוים לו, מלבד מרדכי היהודי. ההסברים שיהודי אינו רשאי להשתחוות אל מול סמל העבודה הזרה שהוא נושא על גופו, לא רק שאינם מועילים, אלא מלבים בליבו של המן את השנאה לעם היהודי כולו.

ומרדכי, הוא אינו מסתפק בכך שאינו כורע ומשתחוה, אלא בכל פעם הוא מקפיד להראות להמן את אחת מנעליו. ומה כתוב על אותה נעל? שטר שיעבוד שנחתם על ידי המן, ובשטר כתוב שהוא וצאצאיו מוסרים את עצמם לעבדים למרדכי, יום אחד בשבוע, תמורת מזון שניתן לו ממרדכי בשדה הקרב (שניהם היו שרי צבא, ובעוד שמרדכי נהג בצמצום, המן לא חשב על יום המחרת) – והמן רואה את הנעל, נזכר... ורותח!

המן מצליח (די בקלות) לשכנע את אחשוורוש לוותר על העם היהודי. איגרות נשלחות לכל רחבי הממלכה. ובעוד השניים יושבים לשתות, "העיר שושן נבוכה".

מנגד, נמצא מזלם של היהודים בשפל המדרגה. מרדכי מתאבל בחוצות קריה. לא נראה כל פיתרון באופק. ממלכת פרס ענקית, והשמדת יהודי הממלכה היא בעצם השמדה מוחלטת של העם היהודי.

האפשרות היחידה הנראית סבירה, היא לבקש מאסתר להשתדל אצל אחשוורוש.

"לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן הבירה, וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים, וגם אני ונערותי אצום כן, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, וכאשר אבדתי אבדתי. ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צויתה עליו אסתר." (אסתר ד', ט"ז-ט"ח)

שלושה ימים נמשך הצום מ-ט"ד ועד ל-ט"ז בניסן, כשבתוכם כלול ליל הסדר. מרדכי, מסכים שבמצב מיוחד זה ראוי לבטל את מצוות האכילה הנוהגות בליל הסדר. גזירת המן מצליחה לאחד את היהודים. כולם צמים ושבים בתשובה על מעשיהם הרעים בכלל, ועל שלא שמעו בקולו של מרדכי והשתתפו בסעודת אחשוורוש תשע שנים קודם לכן.

הם אינם מאשימים את מרדכי במעשיו המתגרים, הם אינם מנסים לתלות את מצבם במעשי בשר ודם, אלא מתוך אחדות מושלמת מקבלים ומבינים שכל המהלך הוא מהלך אלוהי, ושהדרך היחידה הפתוחה בפניהם היא דרך התשובה והתפילה.

כולם מתענים – גברים ונשים, צעירים וזקנים ואפילו התינוקות. ממילא, באופן טבעי, אין עתיד לעם - מותר להסתכן...

אסתר המלכה נמצאת במצב קשה מבחינה אישית. עד כה היא חיה עם המלך בניגוד לרצונה, אולם כעת היא הולכת להתמסר לו מרצונה וצערה מבוטא במלים: "וכאשר אבדתי אבדתי" לא רק שאבדתי לעמי בכך שאני חיה עם גוי, אלא כעת אני עומדת להפסיד גם את חיי העולם הבא שלי, בכך שאגש אליו בעצמי... – מסירות נפש מוחלטת!

בסחרור מהיר – מי למעלה, מי למטה?

"ותאמר אסתר: אם על המלך טוב, יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו. ויאמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר." (אסתר ה', ד-ה)

בניגוד לטבע, אסתר החיוורת, הרועדת והחלושה (ביום השני של הצום), מוצאת חן בעיני אחשוורוש. היא אינה מבקשת מייד את ביטול הגזירה, אלא מזמינה את המלך ואת המן למשתה שהכינה עבורם, ושיתקיים עוד באותו יום.

המן מאושר – הוא נמצא עכשיו בשיא השיאים! אך אינו מודע כלל שבאותו זמן מתחיל לנבוט בלב אחשוורוש חשד כבד: "מה הולך בין אסתר להמן? מדוע היא מזמינה למשתה גם את המן ולא רק אותי - את בעלה המלך?!"

ובמשתה:

"אם על המלך טוב ... יבוא המלך והמן אל המשתה שאעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך." (אסתר ה', ד-ה).

אסתר מותחת עוד מעט את החבל. סקרנותו של אחשוורוש מתחזקת. חשדותיו לגבי קנוניה כלשהי הנרקמת בין המן למלכה תופשים עוד נתח בליבו, והוא מחכה ליום המחרת.

המן לעומת זאת – מי ידמה ומי ישווה לו. רק מרדכי תקוע לו כמו "עצם בגרון".

"ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו, יעשו עץ גבוה חמישים אמה ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו ... וייטב הדבר לפני המן, ויעש את העץ." (אסתר ה', י"ד)

המן משנה רק דבר קטן מהעצה שקיבל מאוהביו – הוא אינו נותן לאחרים להכין את עמוד התליה, הוא מעדיף לעשות אותו במו ידיו. כעת הוא יכול להיות רגוע – מחר יתנוסס מרדכי בראש העמוד, ואילו הוא ישב רגוע בסעודתה של המלכה...

אולם...

"בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזיכרונות דברי הימים, ויהיו נקראים לפני המלך." (אסתר ו', י"א)

אומרים חז"ל: נדדה שנתו (כביכול) של מלך מלכי המלכים. וכששנתו של בורא העולם נודדת, מי יוכל לישון?!

המן אינו מצליח להירדם מרוב התרגשות – הוא חייב לבדוק שוב את העץ, ואחר כך להיכנס אל המלך השכם בבוקר, כדי לגמור במהירות את הסיפור עם מרדכי.

גם אחשוורוש מתקשה להירדם – הוא סקרן וקצת מודאג בקשר להמן ואסתר. איך נרדמים מלכים? הם מבקשים שיקריאו להם מספר הזיכרונות המלכותי – את ספר ההיסטוריה המשעמם הזה הם כבר מכירים בעל-פה...

משרת המלך פותח את הספר "במקרה" בדיוק בעמוד שמספר על גילוי מזימת הרצח על ידי מרדכי (לפני **כחמש שנים**). הוא מנסה לפתוח במקום אחר (היהודים הם לא בדיוק הלהיט החם של העונה), אבל שוב נפתח לו באותו עמוד, וכך שוב ושוב. אחשוורוש מגלה קוצר רוח, ובלית ברירה מספרים לו את סיפור המעשה. "אולי בגלל זה אני לא מצליח להירדם." חושב אחשוורוש כאשר מתברר לו שאיש לא גמל למרדכי על מעשהו הטוב.

ולפתע קולות נשמעים מחצר המלך, ומי נמצא שם אם לא המן, שממתין נרגש לבוקר...

המלך מרוצה – איזו הזדמנות נפלאה לגלות מה חושב המן! הוא פונה אל המן ומתייעץ עמו מה לעשות עבור איש "שהמלך חפץ ביקרו". להמן אין שום ספק מי ה"איש" הזה, והוא מציע להרכיבו על סוס מלכות, לבוש בגדי מלכות ואפילו עם כתר מלכות על ראשו (המלך שומע, ומבין על מה חולם המן – על הכתר. המן מבחין בשינוי שחל בפניו של המלך, ומעתה והלאה לא מזכיר שוב את הכתר) ולקרוא בפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו."

ובבוקר – במקום לתלות את מרדכי היהודי, המן מוצא את עצמו מושפל, מוליך ברחובות שושן את מרדכי על סוס מלכותי, בבגדי מלכות ואפילו עם כתר על ראשו (לפי ציווי המפורש של אחשוורוש).

יותר ויותר מהר – עליונים למטה ותחתונים למעלה

"וישב מרדכי אל שער המלך, והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש" (אסתר ו', י"ב)

בעוד המן מוליך את מרדכי, הבחינה בתו בסוס, ברוכב ובכרוז. במהירות היא הבינה מה עומד לפניה – אבא שלה על הסוס, ומרדכי צועק ומכריז. היא מיהרה לקחת את סיר הלילה ולרוקנו על מרדכי. אולם כשהלה הרים את עיניו, גילתה את הטעות הנוראה, ונפלה מהחלון הגבוה אל מותה.

כך חוזר המן אל ביתו אבל (על בתו) וחפוי ראש (פוי, איזה ריח!). הוא בקושי מספיק לשמוע את תנחומיהם הלבביים של בני ביתו ("אשר החילות לנפול לפניו, לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו..."), כששליחי המלך מגיעים.

"...ויבהילו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר." (אסתר ו', י"ד)

בתוך מספר דקות אסתר מצביעה על המן כעל האויב שרוצה להרוג אותה ואת עמה. המלך רותח מכעס יוצא לרגע החוצה "לנשום אויר", והמן נופל על מיטתה של אסתר בתחנונים על חייו. המלך נכנס פנימה, והפוזת הזאת מסתדרת לו מצוין עם כל שאר חשדותיו – "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!"

מכאן דרכו של המן אל ראשו של העץ שהכין למרדכי קצרה מאוד. עוד בקושי יבשה הדיו מן האיגרות ששלח וכבר נפילתו של המן מושלמת.

הסחרחרת מאטה ועוצרת

שלושה ימים בלבד חלפו מאז הפלת הפור, וכבר המן ועשרת בניו נתלים על העץ. מרדכי "יורש" את מקומו של המן, ויחד עם אסתר מכין צו מלכותי חדש. בכ"ג בסיוון (למעלה מחודש מאוחר יותר) נשלחות איגרות נוספות המאפשרות ליהודים להרוג את שונאיהם. רק בחודש אדר, כמעט שנה לאחר הפלת הפור ותליית המן מסתיימת העלילה במלחמה שבה נהרגים כל אויבי היהודים.

ומי באמת למעלה?

"וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם" (אסתר ט', כ"ג)
 "קיימו וקבל היהודים עליהם ועל כל זרעם... לעשות את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה." (אסתר ט', כ"ז)

יהודי העולם כולו קיבלו עליהם כאיש אחד, לשמור את מצוות החג. מתוך אחדות מלאה, והכרה ברורה בשליטתו של הבורא בעולמו (בדומה למצב שבו ניצבו אל מול הר סיני בעת קבלת התורה).

עוד מספרים לנו חז"ל שגדולה הייתה קבלת התורה בדורו של מרדכי, מזו שהייתה בהר סיני – שם, בהר סיני, נגלה אליהם הקדוש ברוך הוא במראות נבואיים, אדם שרואה מראה כזה, האם הוא יכול לסרב לקבל את התורה?

ואילו כאן, בימי מרדכי ואסתר, המהלכים כולם נראו כטבעיים. היה אפשר להתעלם ולבחור בהנהגה "מקרית" של העולם. ניתן היה לראות כאילו העולם מסתובב מלמטה, מונהג על ידי בני האדם, כרעשן. אולם היהודים הבינו שבאמת מסובבת סחרחרת המאורעות מלמעלה – על ידי האחד והיחיד, בורא העולם ומסובב הסיבות.

ועוד. היהודים הבינו שחכמי התורה הם אלה שמייצגים את דבר האלוקים בעולם. שמיעה בקולם וקבלת מרותם היא הדרך היחידה למלא את רצונו האמיתי של הבורא.

ולראיה – עד היום, נוהגים בכל תפוצות ישראל, לחגוג את חג הפורים, על פי הכללים שקבע חכם התורה - מרדכי.

ניתן לקרא מאמר זה גם בקישור הבא: <http://www.aish.co.il/h/pur/b/48869887.html>

אהבתם את המאמר? בתור ארגון ללא מטרת רווח, aish.co.il נתמך על ידי קוראים כמוכם שמאפשרים לנו להמשיך לפעול ולספק מאמרים בעלי רלוונטיות ותוכן משמעותי לחיים לעשרות אלפי קוראים ברחבי העולם.

הקליקו כאן כדי לתרום: <https://secure.aish.com/secure/pledge-he.php>

כל הזכויות שמורות © 1995 - 2016 אש התורה - <http://www.aish.co.il>